



עלון שבועי מבית "בני אמונים"

ובל מאמונים

272

פרשת שמייני

תשע"ט

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

לנהוג רק בנוגע לצרכיו האישיים, ואילו בנוגע לצורכי זולתו - חובה עליו להתאמץ למלא את כל מחסור חברו, לכך תיקונו בלשון יחיד: "שעשה לי".

סיפור 'דעת קדושים' [לרא"ד מבוטאטש] ברכות השחר; 'אמרי שפר'

תפילה במתינות - בכל מצב

"ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמתו" (יז)
כתב הרמב"ם (ביאת המקדש ב ה): "כה" ש"צא מן המקדש בשעת העבודה בלבד, חייב מיתה... שנאמר: 'ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמתו', כלומר: לא תניחו עבודה ותצאו מבוהלים ודחופים".

דרש רבי שמשון דוד פינקוס:

אף הנחפז וממהר לסיים את תפילתו משום שיש לו צורך חשוב לטפל בו, הרי הוא כאותו כהן המניח עבודתו ויוצא. שהרי התפילות נתקנו במקום הקורבנות (ברכות כד ב).

בדבריו סיפר הגר"ש על אחד מחכמי דורנו, אשר פעם נעמד להתפלל בשדה התעופה טרם עלייתו למטוס. ועל אף שתוך כדי תפילתו שמע את הכרוז המזרז את אחרוני הנוסעים לעלות לטיסה העומדת להמריא, לא נחפז לסיים את תפילתו, אף שבשל כך הפסיד את הטיסה.

תפארת שמשון

מה ליבת היענה בבית הכנסת?

"ואת בת היענה" (יא טז)
בספרים ישנים הובא מנהג עתיק שהיה נפוץ בישראל - לתלות את ביצת בת היענה בחלל בית הכנסת.

על טעמו של מנהג מקורי זה נאמרו כמה ביאורים:

א. המקובל רבי מרדכי הכהן מצפת ביאר:

בת היענה מטילה את ביציה במקום גבוה, ולאחר מכן עומדת כנגדן ומביטה בהן מבלי להסיח דעת לרגע, שאם תסיח דעתה - לא תוכלנה הביציות לפרות לעולם. מנהג זה נועד אפוא להזכירנו, כי אף בתפילה כן; רק אם תיאמר היא בריכוז ובכוונה מלאה, תוכל היא לעשות פירות.

ב. בדומה לכך פירש רבי אליהו הכהן מאיזמיר:

ביצת בת היענה מזכירה לנו את העובדה שחיינו תלויים בהשגחת ה'; כפי שאפרווחי בת היענה לא יחיו, אם תפסיק אימם להשגיח עליהם, כך אנו לא נוכל לחיות אם חלילה יסיר ה' את השגחתו מעלינו - ולו לרגע קל.

ג. באופן נוסף פירש רבי צבי אברמוביץ מחצור הגלילית: בת היענה מסמלת את השתיקה. כדברי הרמב"ן בפירושו לאיוב (ל כה): "בנות יענה לא ישאו קולם ולא יצעקו כלל, אף כי יכו אותם לא יצווחו. ואין בכל העופות כמותם בשתיקה". תליית ביצתה בבית הכנסת נועדה להזכיר למתפללים שלא ישיחו בו בדברים בטלים, וברשות בשעת התפילה.

'שפתי כהן' תוריע; 'מדרש תלפיות' (אות ב' - בעלי חיים); 'טעם הצבי'

שליח הציבור - ככהן המקריב

"בקרבי אקדש ועל פני כל העם אקבד" (יג)

מעשה אירע בלמברג, כששני החזנים דמתא נפטרו בזה אחר זה. בהספדו של רב העיר רבי יוסף שאול נתנזון המליץ הוא עליהם את לשון הפסוק "בקרבי אקדש", והטעים את דבריו בדברי הירושלמי (ברכות ד ז): "זה שעובר לפני התיבה, אין אומר לו בוא והתפלל, אלא בוא וקרב - עשה קרבנינו", וזאת לפי שהתפילות תוקנו כנגד הקרבנות, והחזן הוא ככהן המקריבם.

דברי שאול מהר"ם חמישה

מרמזי אמן
בפרשה

רזי אמונים

העונה צ' אמונים נקרא צדיק

"כי היום ה' נראה אליכם" (ט ד)

"כי היום" בגימטריה 'אמן'. ללמד כי המקפיד לענות תשעים אמונים ביום, כמכסה שקבעו חכמים (תיקוני זוהר חדש קלב א), זוכה להגיע למעלת הצדיקים אשר ה' נראה אליהם. כפי שכתב בספר הקדמון 'ספר הגן ודרך משה' (ליום א): "לא יאה אמן הזה קל בעינינו, ואין האדם נקרא צדיק אלא אם קיים בכל יום צ' אמונים".

חמדה גנוזה: שיר השירים ג ח

'שעשה לי' - ולא לחברי

"ויאמר משה אל אהרן ולאֵלֶּזֶר וְלֵאמֹר בְּנֵי רָאשֵׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ וּבְגֵדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ... וְאַחֲכֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְפוּ אֶת הַשָּׂרֶפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'" (י)

אמר רבי שלמה קלוגר מבראד:

אף שחייב האדם לקבל על עצמו דין שמייים בשמחה (ברכות נד א), אין זה פוטר את זולתו מלהשתתף בצרתו. ולפיכך אמר משה לאהרן ולבניו: "ראשיתכם אל תפרכו ובגדיכם לא תפרמו" - שכן חייבים אתם לקבל את הדין בשמחה. אולם: "ואחריכם כל בית ישראל, חלילה להם מלהתעלם מצרתכם, ועל כן הם: "יכפו את השרפה אשר שרף ה'".

פירוש זה עולה בקנה אחד עם הסברו הנפלא של רבי משה ליב מסאסוב לכך שברכת 'שעשה לי כל צרכי' נאמרה בלשון יחיד, ואף הודגש בה: "לי":

הודאת 'שעשה לי כל צרכי' מבטאת את חובת האדם להיות 'שמח בחלקו', וכיוון שבמידה זו צריך האדם

על המתפלל לשוב קודם התפילה

"קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עלתך" (ט ז)

אמר האדמו"ר רבי מאיר מדז'יקוב:

בפסוק זה רמזה התורה כלל חשוב לכל הקרב להתפלל, שהרי אמרו חכמים (ברכות כו ב) "תפילות כנגד תמידין תקנום", ולכן רמז הכתוב: "קרב אל המזבח" - בעת שהינך ניגש לתפילה, "עשה את חטאתך" - שוב בתשובה על חטאך, כי רק כך: "ואת עלתך" - תוכל להעלות כראוי את תפילתך.

'אמרי נועם'

לימוד הלכות הקטורת מגינה מפני המגפה

"ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם" (ט כג)

"למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. דבר אחר... ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל" (רש"י).

פירש החתם סופר כי שני הפירושים שהביא רש"י משלימים זה את זה:

ממיתת נדב ואביהוא למדנו כי השראת השכינה עלולה להביא ליד' מגפה (ראה רש"י שמות כט מג). ולפי שהקטורת מסוגלת לעצירת מגפות (במדבר יז ג), לפיכך הקדימו משה ואהרן להיכנס לאוהל מועד כדי ללמוד את הלכות הכנת הקטורת. וביקשו הם רחמים שייחשב להם לימוד זה כאילו הקטירה בפועל ותשרה השכינה מבלי שתפרוץ מגפה בישראל, שהרי העוסק בתורת הקטורת - כאילו הקטיר קטורת (ראה מנחות קי א).

'חתם סופר'

אין משבחים אלא על חסד נגלה

"ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אקבד וידם אהרן" (יג)

שאל רבי פישל דן מריפין את רבי חנוך צבי מבנדין:

וכי יעלה על הדעת כי אלמלא עורר משה את אהרן לכך, לא היה אהרן שותק ומצדיק עליו את הדין, והלא הלכה היא (ברכות נד א): "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה?"

השיב לו הרב מבנדין:

במאירי (גיטין ז א) הובא בשם תרגום ירושלמי על פסוק זה: "ויידם אהרן" - ושבח אהרן. לפי זה יש לומר כי ודאי מיד לאחר שמתו בניו קיבל עליו אהרן דין שמייים באהבה ויברך על הרעה, אולם כיוון שהיה בגדר 'חסד נסתר', לא הזכיר בהודאתו לשון שבח, לפי שאין משבחים על חסד נסתר. רק לאחר שהודיעו משה כי התקדש שם שמייים במיתתם, ובכך הוברר לו שהיה זה בבחינת 'חסד גלוי', עמד ושיבח את הבורא.

'כהן פאר' - הבן קיר לי אפרים עמ"ג

קריאת השכמה!

רבנו המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (גפ' ח"י באדר) היה משכים לבוא לישיבה שעה ארוכה לפני התחלת תפילת שחרית, ושם היה מכין עצמו לתפילה, כשבין שאר הכנותיו, התבקש אחד מבני הישיבה להשכים כדי לומר לפניו בכל בוקר את ברכות השחר כדי שהמשגיח יוכל לענות 'אמן' אחר ברכותיו.

'עמוד היראה והעבודה' עמ' 67



ברכות השחר: בקול בכונה בחרותא.



ברכת המזון - ברכת 'בונה ירושלים' (ב')

שלושה מכפרים על שלושה מיד את בית המקדש, יכול היה הדבר להזיקנו.

שני צדדים למטבע של ירושלים

אחר שביקשנו רחמים על ישראל, על ציון ועל ירושלים, מייחדים אנו בקשה מיוחדת על מלכות בית דוד. וכפי שנפסק בגמרא (ברכות מח ב, ולהלכה בשו"ע א"ח קפ"ד) שמי שלא הזכיר את מלכות בית דוד בברכת 'בונה ירושלים' לא יצא ידי חובתו. על טעם הדבר כתב הרמב"ם (ברכות ב ט) שלא תושלם הנחמה בבניין ירושלים, אלא כשתשוב מלכות בית דוד למקומה.

אף בתפילת 'שמונה עשרה', טרם חתימת ברכת 'בונה ירושלים' אנו מוסיפים: "וכסא דוד מהרה לתוכה תכין", ואף שייחדו ברכה מיוחדת אחריה למלכות בית דוד - "את צמח דוד עבדך...", וזהו מהטעם האמור, שאין ירושלים שלימה בלא מלכות בית דוד. וכן נרמז בדברי הגמרא (ב"ק צ"ב): "איזהו מטבע של ירושלים? דוד ושלמה מצד אחד, וירושלים עיר הקודש מצד אחר", לאמור: בית המקדש ומלכות בית דוד תלויים זה בזה.

אף בגמרא (חולין צ"ב א) דרשו את חלומה של שר המשקים (בראשית מ'): "ובגפן שלשה שריגים" - רבי אלעזר המודעי אומר: גפן - זה ירושלים, שלשה שריגים - זה מקדש, מלך, וכהן גדול, הרי שמלכות בית דוד היא חלק בלתי נפרד מירושלים ומבית המקדש. ולפי זה יש לומר שהזכרת מלכות בית דוד בברכת ירושלים אינה תפילה בפני עצמה שתשוב מלכות בית דוד, אלא היא חלק מהתפילה על ירושלים, לפי שאין ירושלים נקראת שלימה תחת עול כל מלכות אחרת שתשלוט בה, מלבד כשתהיה תחת מלכות בית דוד (ביצחק קרא [להגר"א בנבצל על הש"ס, סי' יז]).

בשורה טובה המובאת בהדרגה

את הסיבה לסדרן של הבקשות: תחילה "על ישראל עמך", לאחר: "ועל ירושלים עירך", וכו', ולבסוף: "ועל מלכות בית דוד", מפרש רבי אהרן תאומים (מטה אהרן על הגשפ' פרנקפורט ת"ע) על פי דברי האלשיך על הפסוק (ישעיה נב ז): "מה נאוו על הערים גלילי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר לציון מלך אלשיך", כי הפסוק סודר מהקל לקשה: 'משמיע שלום', לאחר מכן: 'מבשר טוב', ולאחריו: 'משמיע ישועה', ורק לבסוף: 'מלך אלשיך'. וזאת משום שהמצאות מוכיחה ששמיעת בשורה טובה בפתאומיות עלולה להזיק לאדם, ועל כן הקדוש ברוך הוא ברחמי יבשר לנו על הגאולה קמעא קמעא.

לפיכך אף בברכה זו תיקנו לנו לפרט את בקשותינו בסדר עולה: הבקשה הראשונה היא "על ישראל עמך", לאחר מכן: "על ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך", ורק לבסוף: "ועל הבית הגדול והקדוש". שאילו היה הקדוש ברוך הוא בונה

תפילה קצרה שהכריעה את הכף

בשנית במקומו החדש, הפרו אך ורק מלמולי התפילה החרישיים והבלתי פוסקים שבקעו מפי הנידון למוות.

לאחר שהודק החבל בחוזקה במקומו החדש, הובל היהודי בשנית לעבר חבל התלייה. בני משפחתו שציפו לקבל ממנו לכל הפחות מבט אחד של פרדה, התאכזבו כאשר קרובם לא הפנה ולו מבט קל לעברם. נדמה היה כי כל כולו שקוע בתפילתו והוא אינו שת לבו לדבר מן הקורה סביבו.

הנה הגיע הרגע הנורא... האיש הועלה אל הגרזן תוך שהנוכחים במקום עוצרים ומת נשימתם. החבל נכרך סביב צווארו בשנית, ומיד לאחר מכן שמט התליין את הכיסא מתחתיו.

החבל נמתח מיד סביב צווארו, והאיש צנח תחתיו בחבטה עזה, היישר אל... רצפת האולם. צווחת בהלה נשמעה מפי הנוכחים; הם הביטו במחזה המפתיע שלפניהם ולא ידעו האם הם חוזים או חוזים... האיש היה שרוע על רצפת האבן, כאוב מהנפילה הפתאומית. על הרצפה שסביבו פזורות פיסות טיה, ופניו זורחות באושר שלא מעלמא הדין - אושר של אדם שניצל ממוות לחיים.

מסתבר כי מסיבה בלתי מובנת ניתק הווי שאליו היה קשור החבל ממקומו, תוך שהוא עוקר עימו חלק מהתקרה. החוק בפרס אמר כי מי שנתלה, ולו לרגע אחד, אף אם נותר בחיים, נחשב כמי שבוצע בו העונש במלואו. לפיכך נשלח האיש על אתר לחופשי, ושב אל ביתו ואל משפחתו, לשמחת כל קרוביו ואוהביו ולמגילת לב שונאיו. עם בואו לביתו, לאחר שהתאושש מעט מהחוויה הקשה שעבר עליו, לא יכלו בני ביתו מלעצור בעד השאלה המתבקשת:

"מה ראית לבקש ברגעין האחרונים, דווקא את הבקשה הזו, ומדוע ביקשת שיעבירו את חבל התלייה דווקא אל אותו וו מסוים? שמא קיבלת מידע סודי כי הוא מחובר לתקרה בצורה רופפת...?"

מה רבה הייתה פליאתם כשהאיש השיב בתמימות:

"לא... לא ידעתי דבר על אותו וו, אלא שבעומדי בפעם הראשונה תחת חבל התלייה, בעת שבדרך הטבע אפסו כל סיכויי להינצל, נזכרתי לפתע בדברי חזקיהו המלך (ברכות י"א) אחר ששמע את הנבואה: 'כי מת אתה ולא תחיה: כך מקובלני מבית אבי אבא - אפילו חרב חדה מונחת על צוואר של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים'."

באותה שעה התעורר בליבי רצון חזק ביותר לשאת תפילה לפני ה', אלא שזמן רב לכך כבר לא נותר לי, ולפיכך, כשהועלתה בפני לבקש מהתליין שיעביר את חבל התלייה לנקודה הרחוקה ביותר ממקומו הראשון, מתוך מחשבה שאת הזמן שייקח למלא את בקשתי אצול לנצל כדי להתפלל להצלתי.

ואכן, לאחר שאת הדקות הספורות שנוספו לחיי ניצלתי במלואן לתפילה, הגיעה ישועת ה' המפתיעה כהרף עין; קרה עימי דבר שלא קרה כמעט מעולם, באורח פלא ניתק החבל ממקומו, וחיי ניתנו לי לשלל."

"שמע מהיכלו קול" עמ' שלד

המעשה המופלא שלפנינו נשמע עד מפי עד מפי זקני קהילת יז' שבפרס אשר ראוהו בעיניהם. חביו, בסיפור זה, מסר נפלא בעבורנו, מסר המביע את כוחה הגדול וחשיבותה היתרה של תפילה הנאמרת בעת צרה, ולו התפילה הקצרה ביותר.

המעשה אירע לפני למעלה ממאה שנה. באחד הימים פרץ סכסוך בין גוי רשע ואלים יהודי נכבד מבני קהילת יז'. הסכסוך הוכרע לבסוף בבית המשפט, שבו נפסק כי יד היהודי על העליונה. אך הגוי סירב לקבל עליו את הדין, ולשם כך רקס במוחו עלילה מרושעת וחסרת כל בסיס כנגד היהודי, וכאשר הדברים היו סדורים במוחו ניגש לבית המשפט וגולל בפניהם את הבדותה המרושעת.

חיש מהר נקרא היהודי לחקירה צולבת, אשר כמיטב המסורת הפרסית כללה עינויים קשים. עובדת היותו יהודי לא היטיבה עימו, ותוך זמן קצר נחרץ גורלו למוות בתלייה, עונש שהיה נפוץ עד מאוד באותם ימים במדינת פרס. כמו כן נקבעו בעבורו יום ושעה מדויקת שבה ייתלה. רחמנא לילצן.

בהישמע הבשורה הקשה בקרב בני קהילת הקודש יז', לא ידעו היהודים את נפשם מרוב צער ויגון. מיד כששמעו את הבשורה התכנסו כולם לבית הכנסת המרכזי לעצרת תפילה וזעקה, שבמהלכה שפכו את ליבם בתפילה ובתחנונים לפני ה' שיחוס על נפש האיש ועל עולליו הרכים העתידים להיות יתומים, בלא משען ומשענה.

אף מן השתדלנות לא משכו היהודים את ידם; טובי עורכי הדין נשכרו כדי להמליץ טוב על אחיהם הנתון במצר, אלא שבית המשפט סירב לפתוח את התיק לדין מחודש, והללו נאלצו לשוב על עקבותיהם מבלי שתניתן להם הזכות להשמיע את טענותיהם.

נדמה היה כי נגזרה הגזרה. בני ביתו של האיש כבר השלימו עם הגרוע מכול ואף התכוננו לכך נפשית. ובהגיע היום המיועד לביצוע גזר הדין, התכנסו, עטופי יגון, בשערי בית הכלא, שם היו עתידים להיפגש עם בן משפחתם לפגישת פרדה, טרם יעזבם לאנחות.

לאחר מפגש קצר וקורע לב, אולצו בני המשפחה ללוות את יקירם לאולם התלייה. האיש הוכנס לאולם כשפניו מכוסות כנהוג. חבל התלייה כבר הוכן, קשור ומהודק לאחד מן הווים שבלטו מתקרת האולם והוכנו למטרה זו. כשהוסר הכיסוי מעל פני האיש נגלו לעין כול פניו החיוורות, אך עיניו לא חדלו מלשדר אמונה וביטחון. החבל נכרך מעל צווארו, וכפי שהיה נהוג בימים ההם, בטרם נשמט הכיסא מתחתיו, נשאל האיש בידי התליין: "מהי בקשתך האחרונה?"

מה רבה הייתה ההפתעה כאשר בחר האיש להביע משאלה מוזרה ובלתי מובנת:

"מבקש אני כי יסירו את החבל מן הוו שאליו הוא קשור, ויעבירוהו לוו הנמצא שם", ענה האיש לאחר מחשבה קצרה, תוך שהוא מחווה ביזו לעבר הקצה השני של תקרת האולם.

הבקשה הפתיעה את התליין, אולם כפי שנקבע בחוק, היה עליו למלא את הבקשה במלואה; עובד בית הסוהר נקרא למקום, טיפס אל תקרת החדר, הסיר את החבל מקישוריו ומיהר להתקינו בקצה השני של תקרת האולם.

את השקט המוחלט ששרר באולם באותן דקות ספורות שנצרכו כדי לפרק את החבל ולהדקו